

Χρονικό

Διανέμεται με τον «ΠΟΛΙΤΗ» της Κυριακής

18 Δεκεμβρίου 2011 | Τεύχος 194 | ISSN 1986-048X

Η ενάλια αρχαιολογία στην Κύπρο

Πολιτιστικό Ίδρυμα
Τραπέζης Κύπρου

Αγοράστε ένα κομμάτι πολιτισμού

Κοσμήματα εμπνευσμένα από τη Μυκηναϊκή, Αρχαϊκή και Μεσαιωνική περίοδο

Οι στιγμές που ζούμε με τους ανθρώπους που αγαπάμε είναι ανεκτίμητες. Κάντε τις ακόμη πιο ξεχωριστές, δωρίζοντας πολίτεια, διαχρονικά, πρωτότυπα δώρα, εμπνευσμένα από τον θησαυρό που λέγεται κυπριακός πολιτισμός.

Στην Αγορά του Πολιτισμικού Ιδρύματος Τραπέζης Κύπρου θα βρείτε αναπαράγωγες κομημάτων από την αρχαιολογική συλλογή Τευργίου και Νεφέλης Τσίσιπρα Πετρούδη καθώς και:

- Μεγάλη συλλογή εκδόσεων του Πολιτισμικού Ιδρύματος
- Πιστά αντίγραφα χαρτών και χαρακτικών της Κύπρου
- Αντικείμενα, είδη γραφικού και συλλεκτικές καρτέλες

Δείτε την πλούσια συλλογή της Αγοράς του Πολιτισμικού Ιδρύματος στο www.cypriote.com.cy, κάντε την παραγγελία σας τηλεφωνικά και παραλάβετε την από το πλησιέστερο κατάστημα της Τραπέζης Κύπρου.

Ορες λειτουργίας: Δευτέρα - Παρασκευή 8:00 - 14:00 και Δευτέρα 15:15 - 17:30

Πολιτισμικό Ίδρυμα Τραπέζης Κύπρου
Φωκιοκράτους 88-90, Πλάκα Λακαμίας
Τηλ: 22128117, Φαξ: 22612839
www.cypriote.org

Πολιτισμικό Ίδρυμα
Τραπέζης Κύπρου

4 Τι είναι η ενάλια αρχαιολογία

6 Η ενάλια αρχαιολογία στην Κύπρο: μια σύντομη ιστορία με πολλούς ήρωες

9 Η διδασκαλία της ενάλιας αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Κύπρου

11 Το ναυάγιο του Μαζωτού

16 Η συντήρηση ενάλιων αρχαιοτήτων από το Τμήμα Αρχαιοτήτων

19 Το Ίδρυμα Θέτις

Εβδομαδιαία Έκδοση
της Εφημερίδας

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Εκδόσεις Αρκίτινος Λτδ
ΕΚΔΟΤΗΣ: Γιάννης Παπαδόπουλος
ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Διονύσιος Διονυσίου
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Χάρης Νικολαΐδης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ ΧΡΟΝΙΚΟΥ: Μαρία Κωνσταντή
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ: Μιχάλης Φενερίδης
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ: MPD LTD
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: PRINTCO LTD

Η διδασκαλία της Ενάλιας Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Κύπρου

Διαλογή μικρών ευρημάτων, από το περιεχόμενο του αναρροφητήρα (φωτο: 01.06.2011, Β. Χαράλαμπος, © Πανεπιστήμιο Κύπρου).

Το 2007, άρχισε η διδασκαλία μαθημάτων ενάλιας αρχαιολογίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, καθιστώντας το Πανεπιστήμιο Κύπρου ένα από τα ελάχιστα στον κόσμο που προσφέρει μαθήματα τέτοιου ενδιαφέροντος στους προπτυχιακούς του φοιτητές. Έτσι, η αρχαία ναυσιπλοΐα και ναυπηγική, τα αρχαία λιμάνια, οι τρόποι διακίνησης και εμπορίας δια θαλάσσης και άλλα συναφή θέματα ενσωματώθηκαν πλήρως στο πρόγραμμα διδασκαλίας, δίνοντας την ευκαιρία στους εκκολαπόμενους αρχαιολόγους να αντιληφθούν καλύτερα τον αρχαιολογικό και ιστορικό ορίζοντα του χώρου και του αντικείμενου που μελετούν.

Για ένα από τα νεοεισαχθέντα αυτά μαθήματα αυτά αξίζει τον κόπο να γίνει ιδιαίτερος λόγος, διότι προσδίδει ιδιαίτερο χαρακτήρα στον κύκλο μαθημάτων ενάλιας αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο. Έχει τίτλο «Μέθοδοι και Τεχνικές Υποβρύχιας Αρχαιολογικής Έρευνας» και περιλαμβάνει θεωρητικές παραδόσεις στην τάξη και πρακτική άσκηση στη θάλασσα, προκειμένου να δοθεί στους φοιτητές η ευκαιρία να γνωρίσουν τα μέσα και τις προϋποθέσεις της έρευνας υποβρυχίως. Απώτερος σκοπός μας είναι η διαδικασία αυτή να

πάψει να φαντάζει ως κάτι ιδιαίτερος επικίνδυνο και δύσκολο. Εξάλλου, ο νησιωτικός χαρακτήρας και το ήπιο κλίμα δίνουν στην Κύπρο ένα εξαιρετικό πλεονέκτημα έναντι άλλων χωρών, όπου αντίστοιχα προγράμματα γίνονται σε πισίνες ή σε δύσκολες πραγματικές συνθήκες.

Τα μαθήματα λαμβάνουν χώρα σε διαφορετικούς χώρους, ώστε να καταδεικνύεται σαφώς η ποικιλομορφία των υποβρυχίων θέσεων, οι ιδιαιτερότητες και οι προοπτικές που προσφέρουν. Μια από αυτές ήταν η νότια περιοχή του Ακρωτηρίου Λεμεσού, με σημαντικότερες αρχαιότητες από όλη τη διάρκεια της κυπριακής ιστορίας: στη θέση *Dreamer's Bay*, είχε χρόνια πριν εντοπιστεί ένας ικανός αριθμός παράλιων κτιριακών εγκαταστάσεων και ένας λιμενοβραχίονας στη θάλασσα. Οι τότε διευθυντές της έρευνας, Drs John Leonard και Brad Ault από το Πανεπιστήμιο Buffalo των ΗΠΑ, δέχτηκαν την ομάδα και τα μαθήματα πραγματοποιήθηκαν μέσα στο πλαίσιο μίας αρχαιολογικής έρευνας σε εξέλιξη, καταδεικνύοντας ότι για την κατανόηση του αρχαιολογικού τοπίου, ειδικώς της παράκτιας ζώνης, είναι σημαντική η γνώση και του θαλάσσιου χώρου που το περιβάλλει. Καθοριστικής σημα-

Εκεί που το ταξίδι ενός πλοίου τελειώνει, αρχίζει η δουλειά του ενάλιου αρχαιολόγου. Εμείς ούτε το «ενάλιο» κατείχαμε, ούτε το «αρχαιολογικό» στοιχείο, παρόλα αυτά τόσο με το μάθημα της ενάλιας αρχαιολογίας, όσο και με την εφαρμογή αυτού όλη αυτή την περίοδο, ήρθαμε αντιμέτωποι με ένα μοναδικό συνδυασμό επιστημών και βιώσαμε επί τόπου το σμίξιμο αυτό.

Μιας και είμαστε υπό «παρασκευυή» βιολόγοι και το μικρόβιο της περιέργειας λίγο πολύ μας διακατέχει όλους, καλώς ή κακώς το πρώτο πράγμα που μας κέρδιζε την προσοχή τόσο κατά τον καθαρισμό του *airlift* όσο και κατά τον καθαρισμό των αμφορέων, ήταν οι διάφοροι οργανισμοί που συναντούσαμε. Έτσι πρώτη μας κίνηση ήταν φυσικά πέραν του θαυμασμού και της λήψης του ανάλογου φωτογραφικού ντοκουμέντου, η συλλογή των διαφόρων βιολογικών δειγμάτων σε μπουκαλάκια και σακουλάκια παντός είδους. Έτσι κοράλλια, βρυόζωα, αγγειόσπερμα, πολύχαιτοι, δίθυρα, σπόγγοι κι ολοθούρια βρέθηκαν να κάνουν «παρέα» μεταξύ τους μέσα στο ειδικό αυτό πλαστικό περιβάλλον. Ευτυχώς ή δυστυχώς γαστερόποδα και ακτινόζωα, που έτυχε να πέσουν επίσης στα χέρια μας, είχαν ως μοίρα τους την ελευθερία, με μια δεύτερη ευκαιρία για ζωή.

Πέραν αυτού, δείγματα απ' το ίζημα τόσο του *airlift*, όσο και του περιεχομένου του αμφορέα είχαν ληφθεί, έπειτα φυσικά από τον απαραίτητο καθαρισμό αυτού. Δείγματα τόσο απ' το χοντρόκοκκο, αλλά και το λεπτόκοκκο ίζημα από κάθε κατάδυση και κάθε αμφορέα φυλάσσονταν σε πλαστικά δοχεία με την απαραίτητη φυσικά αναγραφή επάνω. Επίσης είχαμε την ευκαιρία να διαχωρίσουμε δείγματα από στρώμα βυθού, τα οποία είχαν λάβει σε κατάδυση τους, οι βιολόγοι Αντώνης Πέτρου, Κάλια Αριστείδου, Λούης Χ'Ιωάννου και Carlos Jimenes, ανάλογα με το βάθος στο οποίο είχε ληφθεί το κάθε δείγμα.

Η επαφή μας με το βιολογικό μακρόκοσμο συνεχίστηκε και στη στεριά, με την αφαίρεση και συλλογή δειγμάτων έπειτα απ' τον καθαρισμό των αμφορέων P0001 και P0156. Οι λήψεις των ανάλογων φωτογραφιών πριν και μετά την αφαίρεση των διαφόρων οργανισμών συνεχίστηκαν με τους ίδιους ρυθμούς όπως και στο σκάφος, σα μια ένδειξη ενθουσιασμού γι' αυτό που αντικρίζαμε. Τώρα, όσον αφορά τους διάφορους ζωντανούς οργανισμούς που βρήκαμε, δυστυχώς αυτοί δεν είχαν την ίδια τύχη με τους συγγενείς τους που βρήκαμε στο σκάφος. Αν και ο όρος σκουλήκια απέχει πολύ απ' την επιστημονική τους ονομασία, εντούτοις αναφέρουμε ότι αρκετά από αυτά βρίσκονται αυτή τη στιγμή μέσα στα γεμάτα από αιθανόλη σακουλάκια μας, έτοιμα να βρουν το πραγματικό τους όνομα, κάτω απ' το έμπειρο μάτι των βιολόγων της APMarine. Λένε πως ο χρόνος είναι κάτι το εντελώς υποκειμενικό, και μάλιστα σαν τυγχάνει να τον περνάς όμορφα φεύγει με τις πιο μεγάλες ταχύτητές του. Το δικό μας φευγικό πέραν της επένδυσης από δάκρυα και λυπημένες φάτσες, είναι γεμάτο απ' τις καλύτερες εντυπώσεις. Φεύγουμε με τα αμπάρια μας γεμάτα με γνώσεις και την ψυχή μας γεμάτη από πρωτόγνωρα συναισθήματα. Με χαραγμένες μέσα μας εικόνες απ' τα χαμόγελα, την τρέλα και την ιδιαιτερότητα του καθενός που έτυχε να γνωρίσουμε αυτό το διάστημα. Μια εμπειρία που θα θυμόμαστε για πάντα, (η καταγραφή των ημερολογίων σίγουρα θα βοηθήσει σ' αυτό)! Σαν τελευταία σκέψη, μόνο η εξής μία μας έρχεται στο νου· και δεν είναι άλλη απ' την πιο κάτω φράση: Σας ευχαριστούμε όλους για όλα!

Σημείωση: Αν δέχεστε αιτήσεις από φέτος για του χρόνου, δηλώνουμε και γραπτώς το ενδιαφέρον μας!

Γιώτα Λαζάρου,
Φοιτήτρια Τμήματος Βιολογίας,
15-06-2011.

σίας ήταν η βοήθεια του West Base Archaeological Society και ιδιαίτερος του Frank Garrud, αλλά και των βρετανικών βάσεων, οι οποίες παρείχαν πλωτά μέσα και φιλοξενία.

Το 2008 και το 2009 οι φοιτητές του Πανεπιστημίου Κύπρου εκπαιδεύτηκαν στην περιοχή του ακρωτηρίου Κίτι. Πρόκειται για περιοχή εξαιρετικής σημασίας για την αρχαία ναυσιπλοΐα· ένα από τα σημαντικότερα τοπόσημα των ναυτικών δρόμων νότια της Κύπρου. Καταγράφηκαν κατάλοιπα ρωμαϊκών ναυαγίων, τα οποία υποδείχθηκαν από τα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής της Κυπριακής Ομοσπονδίας Υποβρυχίων δραστηριοτήτων, οι οποίοι και ανέλαβαν την καταδυτική εκπαίδευση των φοιτητών. Παράλληλα με τις ασκήσεις αποτύπωσης των αμφορέων στη θάλασσα, οι φοιτητές μας είχαν τη μοναδική ευκαιρία να παρακολουθήσουν διήμερο σεμινάριο αρχαίας ναυσιπλοΐας στο πλοίο Κερύνεια-Ελευθερία, το δεύτερο αντίγραφο του αρχαίου πλοίου, κατασκευασμένο από το Ίδρυμα Κερύνεια – Χρυσοκάβα, με σκοπό την πραγματοποίηση πειραμάτων πλεύσης με τετράγωνο πανί, το είδους δηλαδή ιστιοφορίας των αρχαίων πλοίων. Με την καθοδήγηση του πληρώματος και των καπετάνιων του πλοίου, Γλαύκου Καριόλου και Γιώργου Παφίτη, οι φοιτητές έμαθαν να χειρίζονται το πανί, το πηδάλιο και τα σχοινιά του πλοίου, καθώς και να κάνουν ελιγμούς ανάλογα με τους επικρατούντες ανέμους και την προσδιορισμένη πορεία. Η σπάνια αυτή βιωματική εμπειρία της αρχαιολογίας της θάλασσας είναι μοναδική στη Μεσόγειο. Η συμβολή της είναι καθοριστική για την κατανόηση του αρχαίου θαλάσσιου εμπορίου, το οποίο αποτέλεσε τη ραχοκοκαλιά της αρχαίας οικονομίας αλλά και των πολιτιστικών επαφών στη Μεσόγειο, καθ' όλη την περίοδο της ιστορίας της.

Το 2011, οι φοιτητές συμμετείχαν στην υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα στο Ναυάγιο του Μαζωτού. Σε μια προσπάθεια προώθησης της διεπιστημονικής συνεργασίας που απαιτείται κατά τις ενάλιας αρχαιολογικές έρευνες, αυτή τη φορά έγιναν δεκτοί στο μάθημα και φοιτητές του Τμήματος Βιολογίας. Μέσα από τη συμμετοχή τους οι φοιτητές είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν από πολύ κοντά όλες τις φάσεις και τις ιδιαιτερότητες μιας υποβρύχιας αρχαιολογικής έρευνας σε εξέλιξη. Συμμετείχαν ενεργά στις διάφορες εργασίες πάνω στο σκάφος: συλλογή των πληροφοριών για την βάση δεδομένων της έρευνας, τήρηση του ημερολογίου, λήψη φωτογραφιών, διαλογή των μικρών ευρημάτων από το υλικό του αναρροφητήρα, καταγραφή των ευρημάτων που ανελκύνονταν, πρώτες βοήθειες και συντήρηση των ενάλιων ευρημάτων.